

**PERNŠTEJNSKÁ DIPLOMACIE V DOBĚ STAVOVSKÉHO
POVSTÁNÍ ROKU 1547**

(edice listů Jaroslava z Pernštejna z února až června 1547)

Petr VOREL

České stavovské povstání roku 1547 představuje jeden ze zlomových okamžiků vývoje českého státu v raném novověku. Jeho význam se zrcadlí i v míře badatelského zájmu, jenž byl věnován několik měsíců trvajícím aktivní rezistenci stavovského uskupení a následným panovnickým sankcím.¹⁾ Z nadhledu bezmála čtyř a půl staletí se ve stále zřetelnějších barvách rysují ekonomické, nábožensko-politické a kulturní důsledky nezdařeného odboje. Ovšem autentických pramenů, jež by nám pomáhaly dokreslit detaily vlastního průběhu povstání, máme k dispozici žalostně málo.²⁾ Ostatně jako po mnohé jiné nezdařené revoltě, po níž následovaly exemplární tresty vybraných viníků a jiným bylo dopřáno jen sklonit hřbety. A byl jim dopřán i čas, aby se distancovali od těch, ku kterým byla pověstná "Fortuna volubilis" při otáčce svého osudového kola méně příznivě nakloněna. V takových okamžicích mizívá vše, co bylo psáno a mohlo by být přičteno k tíži.

Významný vliv Jana z Pernštejna na průběh i výsledky povstání je nesporný, byl rozporuplný a dosud ne zcela jasný.³⁾ Šedesátiletý Jan z Pernštejna (*4.9.1487,+8.9.1548) se tehdy nalézal v dosti obtížné situaci. Ve svých mladších letech náležel mezi vůdčí postavy stavovské opozice. Jeho politická aktivita vyvrcholila v roce 1543, kdy se ujal role mluvčího té části stavů a duchovenstva, jež usilovala o vnější sjednocení domácích nekatolíků (starokališníků, novoutrakvistů a Jednoty bratrské) a jejich organizační nezávislost na Římu podle vzoru jiných protestantských církví. Po tomto neúspěšném mocenském střetnutí se zájmy panovníka Jan z Pernštejna na aktivní opoziční politiku rezignoval. Začal se více věnovat vlastním ekonomickým problémům, neboť na něj stále tíživěji doléhaly počínající projevy úvěrové krize. U Pernštejnu opět dozrál čas k oportunistickému pohybu kormidla, směřujícímu "rodovou loď" znovu po

proudu.⁴⁾ Oním nosným proudem byl tentokrát panovnícký dvůr, vytvářející i v českých zemích nový nadstavovský systém moci. Stárnoucí Pernštejn stál na rozcestí. Ve svém pozeňnaném věku se již na historické křižovatce nerozhodl rázně odbočit a při vzájemné dlouholeté nedůvěře s panovníkem snažil se jen hrát navenek roli loajálního velmože. Janova vnější loajalita, do jisté míry vynucená problematickou finanční situací, se však stala novým výchozím bodem pro přípravu budoucí kariéry jeho tří synů - jiné ovšem, než o jaké zřejmě jejich otec před rokem 1543 uvažoval. Postupné začleňování Janových synů mezi nejvyšší vrstvy habsburského dvořanstva začalo již v mezidobí 1543-1547, avšak vyvrcholilo až po Janově smrti. Nejstarší Jaroslav zaujal pozici u dvora krále Ferdinanda I., prostřední Vratislav posílil své postavení dvořana u následníka trůnu Maxmiliána a nejmladšímu Vojtěchovi bylo předurčeno stát se členem dvora mladšího krále syna, arciknížete Ferdinanda, po roce 1547 místodržícího v Čechách.

Vrcholu na této nové cestě dosáhl však pouze Vratislav (*9.7.1530, +27.10.1582), pozdější český kancléř, blízký dvořan císaře Maxmiliána II. a jedna z hlavních opor katolické církve, připravující se k restauraci své moci v Čechách⁵⁾. Nejmladší Vojtěch záhy odmítl nabízenou kariéru a stal se, byl jen na krátký čas, který mu osud dopřál (*7.10.1532, +17.7.1561), svým způsobem pokračovatelem otcových reformačních tradic.⁶⁾ Nejstarší Jaroslav pak na sklonku svého taktéž nedlouhého života (*14.11.1528, +27.7.1560) sehrál roli tragické postavy evropské renesance, roli intelektuála mnohostranných zájmů a nadějných perspektiv, donuceného uprchnout před starostmi vezdejšího světa. Zůstává dosud otázkou, nakolik se na jeho finančním a společenském bankrotu podílel samotný panovnícký dvůr, nevyváženost mezi osobní přepychovou spotřebou a reálnými finančními možnostmi zadluženého dominia, spory mezi bratry navzájem i jistý nesoulad mezi Jaroslavem a domácí stavovskou obcí, jejíž ustálené normy ne vždy respektoval.⁷⁾

Vývoj Jaroslavovy osobnosti byl nepochybně značně složitý a události rušného roku 1547 se do života osmnáctiletého chlapce zapsaly jako hluboká životní zkušenost. Stárnoucí otec jej sice jistě již dříve začínal zasvěcovat do tajů a úskalí vysoké dvorské politiky; jako nejstarší syn zastupoval otce i při správě rodinného majetku. Stavovské povstání bylo ale, pokud víme, jeho první praktickou politickou zkušeností, při níž nestál jen v roli pozorovatele otce více či méně úspěšného snažení, ale při níž sám musel rozhodovat a řešit úkoly, hodné zkušeného muže.

Dopisy Jaroslava z Pernštejna, odeslané z pardubického zámku od 9. února do 18. června 1547,⁸⁾ představuje cenný a badatelsky dosud nevyužitý zdroj informací pro bližší objasnění role obou Pernštejnů (otce i syna) v průběhu stavovského povstání. Dávají však také nahlédnout do zákulisí perštejnské diplomacie v době vyhrcované společenské situace a přinášejí i doklady pro poznání samotného Jaroslava z Pernštejna v době jeho mládí.⁹⁾

Jaroslavovy dopisy, zde zpřístupněné v edici, jsou adresovány pouze dvěma perštejnským dvořanům, působícím v neklidné době povstání v diplomatických službách Jana z Pernštejna: Janu Vyskytenskému z Vyskytné je jich určeno dvanáct, Kryštofu Skuhrovskému ze Skuhrova čtyři.

O Janu Vyskytenském toho mnoho nevíme. Pocházel pravděpodobně z Kolína, jeho otcem byl nejspíš tamní městský písař, jenž počátkem 16. století získal predikát "z Vyskytné". Jan z Vyskytné v letech -1529-1533- zastával úřad hofrychtěře královských měst, později ve třicátých letech 16. století se s ním setkáváme v Kutné Hoře. Před rokem 1547 zřejmě delší dobu působil jako úředník ve službách Jana z Pernštejna a v době povstání zastupoval svého pána při jednáních s radikální opozicí. Další zprávy z doby po roce 1548 o něm nemáme a jako majitel pozemkového majetku se neobjevuje.¹⁰⁾

Kryštof Skuhrovský pocházel ze starého rytířského rodu, jenž se svou tradicí hlásil ke stejnojmenné tvrzi nedaleko Berouna, ve třicátých letech 16. století již pusté. Kryštofův děd Václav zastával okolo roku 1464 funkci purkrabího Pražského hradu. Kryštofův otec Jeroným vystřídal v jagellonské době několik zemských úřadů (místokomorník 1497-1503, purkrabí Pražského hradu 1503-1506, místopůd 1509). Sám Kryštof se proslavil již v roce 1529 při obraně Vídně před tureckými vojsky. Od té doby se těšil zvláštní královské přízni. V roce 1545 získal Kryštof Skuhrovský statek Votice, ležící nedaleko rodového Skuhrova (tedy dosti daleko od perštejnských držav), ale majetkový vzestup jej teprve čekal. Spolu s manželkou, dcerou Přecha Popovského z Bezejovic, vyženil již před rokem 1547 statek Popovice. Ten mu byl formálně postoupen až po Přechevě smrti (+1548), stejně jako Přechevy další statky v jihovýchodních Čechách (Pravětice, Čekanice).¹¹⁾

V roce 1547 a nějaký čas před tím působil nepochybně jako úředník ve službách Jana z Pernštejna, ale bližší okolnosti nejsou jasné. V době povstání zastupoval Jana z Pernštejna při jednáních s prokrálovskou stranou. V době represí proti královským městům a Jednotě bratrské se Kryštof přímo angažoval jako královský komisař. Odměnou mu byl výrazný podíl na rozprodeji statků, konfiskovaných královským městům po porážce povstání, ať již přímo jejich získáním od panovníka či zprostředkovaně od Jana z Pernštejna. Značnou část svého pozemkového majetku soustředil Kryštof ze Skuhrova v rámci středně velkého panství Louňovice u Vlašimi, kde sídlil až do své smrti (+ do 1566).¹²⁾ Zajímavý je jeho spor, probíhající před zemským soudem v letech 1546-1548, v němž byl písařem desk zemských menších Petrem Dobřenským z Dobřenic obviněn z padělání data na jedné z trčkovských listin.¹³⁾

* * *

